

Economische orde in het geding

A. F. VAN ZWEEDEN

Hoe komt het dat het maar steeds niet wil gelukken een gesprek in de Stichting van de Arbeid een ook maar enigszins constructief verloop te geven? Dit keer stond het nog duidelijker dan in voorgaande jaren vast dat de traditionele ontmoeting tussen het kabinet en de centrale werkgevers- en werknemersorganisaties op niets kon uitlopen.

De situatie ligt al sinds jaren vast. Het kabinet presenteert een beleid dat niet strookt met de opvattingen van vakbeweging en werkgevers. Hoewel ze beide dat beleid afwijzen, zijn ze het onderling zo oneens dat het uitgesloten is dat met enkele bijstellingen toch overeenstemming zou kunnen worden bereikt, zoals dat maar één keer — in het gedenkwaardige jaar 1972 — is gelukt. Vakbeweging en werkgeversorganisaties produceren nota's waarin aan het sociaal-economisch beleid eisen worden gesteld die elkaar uitsluiten. Alleen het CNV, bij traditie geschapen voor een bemiddelaarsrol, komt met een plan dat loonmatiging en een gericht werkgelegenheidsbeleid met elkaar moet verzoenen. Hoewel van de kant van de politieke partijen vele sympathiebetuigingen met dit voorstel konden worden vernomen, staat het voor mij niet vast dat het ook als een serieus alternatief voor het kabinetsbeleid zal worden behandeld.

Afgezien van de op vele punten twijfelachtige merites, heeft het CNV-voorstel de onmiskenbare verdienste dat het partijen uitnodigt hun ingegraven stellingen op te geven. Ik heb niet de illusie dat alleen dit bescheiden doel al zal worden bereikt. De onverzoenlijke en zelfs naar polarisatie zwemende opstelling van de werkgevers zal constructief overleg over de vorming van een werkgelegenheidsfonds onmogelijk maken. De ondernemers in dit land voelen zich in

hun naakte bestaan bedreigd. De sociaal-economische discussie heeft nu een stadium bereikt waarin het niet alleen meer gaat om tegengestelde belangen, maar om het voortbestaan van de markteconomie zelf. Van Veen en de zijnen spreken over een „overlevingsstrategie” als zij hun voorstellen presenteren voor 3% loonmatiging en f. 2,7 mrd. extra bezuiniging op de collectieve uitgaven. Ze voelen zich zó bedreigd in hun positie dat voor hen elk gesprek over de vorming van de fondsen waarin overheid en vakbeweging gaan meebeslissen over de besteding van middelen uitgesloten is.

De werkgevers nemen overigens een ongewoon agressieve houding aan wanneer zij dreigen uit het centrale overleg te stappen als er geen overeenstemming te bereiken valt over de beperking van de prijscompensatie en over de extra bezuinigingen. Bij de voor 1981 geprojecteerde stijging van de collectieve uitgaven is er volgens de werkgevers geen ruimte meer voor het betalen van de prijscompensatie. Hun aanslag op de collectieve uitgaven, in het bijzonder op de sociale zekerheid, is bedoeld om het wegvallen van de prijscompensatie voor de werknemers te compenseren met verlaging van de sociale premies of belastingen. De extra aardgasbaten en de door loonmatiging beschikbaar komende middelen moeten volledig worden gebruikt voor verbetering van de rendementen en voor de vorming van risicodragend kapitaal. Het voortbestaan van het stelsel van de vrije ondernemingswijze productie wordt vooral in gevaar gebracht doordat er geen kapitaal meer kan worden geaccumuleerd. In hun brief aan de Tweede Kamer schrijven de werkgeversorganisaties: „Wij eten ons eigen productie-apparaat op door een deel van

de afschrijvingen als loon uit te keren”.

Wanneer de kapitaalvorming dusdanig wordt uitgehold dat ondernemers zich alleen nog staande kunnen houden door financiering met geleend vermogen of, nog erger, met overheidssubsidies, is het eind van ons produktiestelsel nabij. Wanneer de geld- en kapitaalstromen worden afgebogen naar een werkgelegenheidsfonds of naar fondsen voor het sectorstructuurbeleid waarover een regeringscommissie komt te beschikken, is het gedaan met de ondernemersvrijheid. De socialistische econoom Stevers voorspelt al sinds jaren dat de markteconomie zal worden vervangen door een systeem van geleide economie. Naar zijn mening vloeit deze ontwikkeling onvermijdelijk voort uit het steeds grotere beslag dat de collectieve sector legt op het nationale inkomen.

De sociaal-economische discussie in vele westerse landen bereikt het punt waarop het economisch stelsel zelf aan de orde komt. Van haar kant staat de vakbeweging voor een niet minder groot dilemma dan de werkgevers. Ze moet constateren dat in dit stadium elke optie voor het beleid een recessief karakter heeft. Loonmatiging leidt tot aantasting van de koopkracht, tot vermindering van de afzet en daarmee tot meer werkloosheid. Tegelijkertijd moet de vakbeweging accepteren dat loonmatiging onvermijdelijk is bij een groei van nauwelijks 0,5%. Haar tegenvoorstellen zijn dan ook gericht op versterking van de groei en van de investeringen.

Hier lijken de belangen van werknemers en werkgevers parallel te lopen. Het CNV-plan noemt zelfs vorming van risicodragend vermogen als een van de doelstellingen die met een beperking van de bruto-loonstijging met 1% en met de inzet van de aardgasbaten bereikt moeten worden. Toch kan de vakbeweging het niet opbrengen om de prijscompensatie ter discussie te stellen. Ze kan haar achterban niet prijsgeven aan uitholling van de koopkracht door de inflatie. Ze kan evenmin haar solidariteit met de niet-actieven en uitkerings-trekkers loslaten door in te stemmen met een verdere afbraak van het sociale-zekerheidsstelsel.

Het dilemma waarvoor de vakbeweging zich gesteld ziet wordt het duidelijkst zichtbaar in de verdeeldheid tussen de bij de FNV aangesloten bonden. Ik geloof dat de FNV de matigingslijn zal kiezen die het federatiebestuur voorstaat. Een doorslaggevende factor waarover geen verdeeldheid bestaat binnen de grootste vakcentrale is immers dat de FNV haar mede-verantwoordelijkheid voor het koppelmingsmechanisme tussen lonen en sociale uitkeringen accepteert. Matiging ten bate van werkgelegenheid is voor haar alleen aanvaardbaar als ook hier een zichtbare en geloofwaardige koppeling wordt gelegd.

A. F. van Zweeden